

Ristiinan kirkko

Ristiinan alueseurakunta

Ristiinan seurakunta on erotettu itsenäiseksi kirkkoherrakunnaksi vuoden 1649 alussa Suur-Savon eli Mikkelin kirkkopitäjästä. Samana vuonna valmistui *Pietari Brahen* ensimmäisen puolison *Kristiina Katariina Brahen s. Stenbock*, (1608–1650) rakennuttama seurakunnan ensimmäinen kirkko. Kirkko oli pieni ja vaatimaton (koko 22x11, 3x4,2 m) ja oli käytössä 125 vuotta. Se oli suorakaiteen muotoinen, todennäköisesti jyrkkäkattoinen puurakennus. Kustavilaisen ajan alussa (1770-luvulla) huomattiin, että kirkko oli rappeutunut pilalle ja liian pieni seurakunnan käyttöön. Kirkkoa ei voitu enää käyttää, joten keväällä 1774 päätettiin alkaa rakentamaan uutta, suurempaa kirkkoa, joka valmistui todennäköisesti vuonna 1775. Harkittiin myös kirkon rakentamista, mutta kiviä ei ollut saatavilla. Rakennusmestarina toimi *Eskil Collenius* Sortavalasta. Kirkosta tuli 27 m pitkä ja 9,2, m leveä, tasavartinen, aumakattoinen ristikirkko, korkeus 17 m maasta katonharjaan. Yläikkunoita ei tässä vaiheessa tehty ollenkaan ja alaikkunatkin olivat puolet pienempiä nykyisestä. Vuonna 1804 pitäjänmiehet rakensivat itse paikalle kuljettamistaan kivistä kiviainetta, joka nykyisin on vielä paikallaan.

Vuosina 1843–44 tehtiin kirkkoon perusteellinen korjaus:

1. Ikkunoita suurennettiin (n. 100 m²)
2. Ikkunoita suurennettiin 1,5 jalkaa alaspäin, pyöristettiin yläosat ja rakennettiin yläikkunat.
3. Uusittiin kirkon ja kellotapulien vesikatot.
4. Korjattiin kirkon kivijalkaa.
5. Uusittiin kaikki ovet.
6. Tapuli ja kirkko laudoitettiin ulkopuolelta ja maalattiin.

Kirkko on maalattu ulkopuolelta useaan kertaan. Vuonna 1881 poistettiin lukkarin lehteri vähäisen käyttönsä vuoksi, hirsiseinät laudoitettiin.

Kuvassa kreivitär Kristiina Katariina Brahe s. Stenbock.

Kuvassa kreivi Pietari Brahe.

tiin ja maalattiin vaaleansinisiksi, penkit saivat vuonna 1997 palautetun värityksensä. Kreivipariskunnan muotokuvat puhdistettiin Viipurissa ja kehystettiin uudelleen sekä hankittiin uusi alttaritaulu.

1890-luvulla rakennettiin viinikellari.

1900-luvulla suoritettujen rakennustyö

Vuonna 1903 kirkon ja sakariston puulämmityskaminat, 1920-luvulla penkkien harventaminen ja leventäminen, uusien kynttiläkruunujen, lampettien ja mattojen hankkiminen, 1949 sähkövalaistus, 1950-luvulla kuumailmalämmitys ja vuonna 1975 sähköistystyöt, ulkomaalaus ja uudet matot. Vuonna 1991 uusittiin kokonaan kirkon ja kellotapulin paanukatot osittain alusrakenteita myöten, asennettiin ullakoille kuiva sammutusputkisto (sprinkler) ja kaikkiin tiloihin savu- tai lämpöilmäisimet (palohälytyslaitteisto). Katot tervattiin samana syksynä.

Vuonna 1997 kirkossa ja sen ympäristössä tehtiin laaja peruskorjaus. Lattian alla maapohja puhdistettiin vanhasta lastusta ja muusta rakennusjätteestä, alapohja eristettiin sellulivillalla, vanhat lattialankut otettiin esille, penkit maalattiin ja osittain vielä harvennettiin. Kirkko maalattiin sisältä ja ulkoa maalitutkimuksessa esille saaduilla, ensimmäisillä värisävyillä. Tekniset laitteet, kuten lämmitys ja valaistus uusittiin kokonaan ja rakennettiin palohälytys- ja kulunvalvontalaitteet. Saarnatuoli palautettiin (restauroidtiin) alkuperäiseen asuunsa. Sakastin kalustus uusittiin kokonaan ja kirkkopihalle rakennettiin uusi WC- ja varastotila. Pihanurmi istutuksineen uusittiin ja rakennettiin pysäköintialue.

Kirkko ja sen irtaimisto

• Ensimmäiset saksalaisen Walckerin tehtaan valmistamat urut hankittiin vuonna 1909, niissä oli 14 äänikertaa. Keväällä 1941 **urut (1)** uusit-

Yllä kuvia vuoden 1997 peruskorjauksesta.

1

tiin Kangasalan urkutehtaan toimesta. Uruissa on 16 äänikertaa ja kaksi siirtoäänikertaa.

- Pääoven puoleisessa vasemmassa nurkassa on **kirkon rakentamisen muistotaulu**, jossa on Raamatunlause 1. Moos.28:16–17.

- Alttaripöydällä on **puinen krusifiksi (2)** vuodelta 1861. Jalustassa takana olevassa messinkilaatassa on ruotsinkielinen teksti: Muistoksi *Amanda Sofia Diringiltä, s. Lizelius*, 1861.

- **Alttaritaulu (2)**, joka esittää Jeesusta vastaanottamassa työtätekeviä ja raskautettuja. Tekijä on *Alexandra Sältin s Frosterus*. Kehyksen alaosassa on teksti Matt.11:28, viime vuosisadan lopun raamatunkäännöksen mukaan. Taulu on konservoitu Uuden Valamon konservointilaitoksessa vuonna 1997.

- Saarnatuolin takana **Vanhasta kirkosta peräisin oleva taulu (3)**, jossa ruotsinkielinen kirjoitus: "Christina Catharina Stenbocks Kyrkija - Kristina Katariina Stenbockin Kirkko". Keskellä taulua on Stenbock-suvun vaakuna leijonien kannattamana. Sivukoristeina kerubihahmot. Kehyksen ylä- ja alaosassa ornamenttikoristelua. Tekijä on tuntematon.

- Edellisen alapuolella on sijoitettu Ristiinan ensimmäisestä kirkosta peräisin oleva, sen **rakennushistoriasta kertova taulu (4)**. Taulun keskellä on puiselle pohjalle kiinnitetty peltilevy, jolle on maalattu Brahe-suvun vaakuna ja latinankielinen teksti, joka on suomennettuna: "Tämän temppelin rakennutti ja nimellensä Kristiinalle pyhitti Kristiina Katariina Stenbock, Wisignsborgin Kreivitär, Kajaanin Paronitar (vapaaherratar), Rydboholmin, Lindholmin, Brahelinnan ja Bogesundin Rouva". Samassa taulussa on mainitun kirjoituksen alapuolella puisella pohjalla toinen latinankielinen teksti suomennettuna: "Tätä työtä johti Brahelinnan päällikkö, jalo mies *Johannes Bomgårdh*, tämän

todistaa kunnianarvoisa herra *Georgius A (Kyander)*, kirkkoherra täällä vuonna 1650". Taulu oli vanhassa kirkossa jo vuonna 1670. Tekijä tuntematon.

• Alttariin katsottuna oikealla seinällä oleva maalaus, joka esittää **Kristusta kuninkaana (5)** oikea käsi koholla ja kolme sormea pystyssä sekä vasemmassa kädessä valtaomena, on peräisin 1700-luvulta. Sen on lahjoittanut nimikirjoituksella varustettu: "*Catharine Abrahams Dotter Hermainen*". Samalla seinällä on Ylipäällikön päiväkäsky Suomen äideille toukokuun 10. päivältä 1942.

• Alttariin katsottuna vasemmalla seinustalla ovat 1700-luvulta peräisin olevat taulut: **Kristuksen ruoskiminen (6)** (tekijä *Petter Bergström*) ja **Jeesus ristillä (7)**, Maria ja Johannes ristin juurella. Entinen alttaritaulu (tekijä *Petter Bergström*) sekä *Fanny Olivia Charlotta Brandelin* vuonna 1852 lahjoittama maalaus, joka esittää **kuuden kerubin ympäröimää Neitsyt Mariaa (8)**. Kenties jäljennys 1600-luvulta peräisin olevasta maalauksesta.

• **Kreivitär Kristiina Katariina Brahen, s. Stenbock ja kreivi Pietari Brahen muotokuvat (9)**, noin 1½ kertaa luonnollista kokoa suuremmat öljymaalaukset. Tekijä on mahdollisesti (saksalainen) *Hans Borchardt*. Molemmat kuvat ovat peräisin Ristiinan ensimmäisestä kirkosta, jossa ne ovat olleet jo ainakin vuonna 1670. Kun suullinen perimätieto kertoo, että nämä ovat ainoat maalaukset, joissa kreivillinen pariskunta olisi ollut itse mallina ja kun tiedetään seurakunnan saaneen ne lahjaksi kreivi ja kreivitär Brahelta, voidaan olettaa, että taulut on maalattu viimeistään Ristiinan seurakunnan syntymäaikoihin, sillä kreivitär Brahe kuoli jo kesäkuussa 1650. Vuonna 1883 *Jac. Ahrenberg* puhdisti maalaukset ja uudisti niiden värit. Muotokuvat on konservoitu vuonna 1998 uuden Valon konservointilaitoksessa.

6

7

8

9

• **Puinen von Fieandt-suvun aatelisvaakuna (10)** ja luettelo kirkon lattian alle joutuneeseen sukuhautaan haudatuista suvun jäsenistä. Von Fieandt-suvun lahjoitus ja saksalaissyntyisen *Johann Friedlin* työ vuodelta 1926.

• Kuorissa on **kastemalja (11)**, joka on lahjoitettu ensimmäiseen kirkkoon. Lahjoittaja on kenraalimajuri *Maunu Stiernstråle*. Kastemaljan ulkoreunaan on kaiverrettu lahjoittajan aatelisvaakuna ja ruotsinkielinen teksti: ”Jalkaväen Kenraalimajuri ja Kuninkaallisen Majesteetin Savon Savonlinnan Läänin Jalkaväki Rykmentin Eversti Korkeajalosukuinen Herra, Herra Magnus Stiernstråhle on lahjoittanut Jumalan Nimen Kunniaksi ja Ristiinan Kirkon Kaunistukseksi 1. kesäkuuta 1731”. Kastemalja on korjattu käyttökelpoiseksi 1926 ja sisämalja on uudelleen tinattu 1970.

• **Keskikäytävän ensimmäinen messinkikruunu (12)** on vuodelta 1651, Ristiinan ensimmäisen kirkon kynttiläkruunu, jonka on lahjoittanut Pietari Brahen vouti *Bomgård ja Anna*. Muut kattokruunut on valmistettu 1920-luvulla Helsingissä ensimmäisen kruunun mallin mukaan. Pronssisen, lasikoristeisen kynttiläkruunun lahjoitti Pietarissa asunut *Efraim Marttinen* synnyinseutunsa kirkolle vuonna 1872.

• Ristiinan maa- ja kotitalousnaisten lahjoittama ja *Helmi Heinikaisen* valmistama **vihkirijy (13)** on vuodelta 1959. Kirkkoon saatiin vuonna 1999 **kasteryijy (14)**, jonka oppilasnäytetyönään teki *Anne Saastamoinen* hirvensalmelaisen *Reetta Hirsimäen* suunnitelman mukaan.

Sakaristo

• Jumalanpalvelukseen valmistuvan **papin ohjetaulu** ”Sinä Herran palvelija”. *Ilmari Salomaan* lahjoittama vuonna 1926.

10

11

12

13

14

• **Luettelo ja suurennetut valokuvat (15)**

Ristiinan seurakunnan kirkkoherroista ja kappalaisista.

• **Kaksi messusukkaa 1800-luvulta**, joita ei enää käytetä. 1970-luvulla hankittiin vihreät, violetit ja valkoiset kasukat ja alttarivaatteisto. Vuonna 1999 kirkkoon hankittiin uusi valkoinen paramenttisarja, jonka on suunnitellut tekstiilisuunnitteluohjaaja *Reetta Hirsimäki*.

• Käytössä olevat **teräksiset ehtoollispikarit**, hopeinen ehtoollismalja, viinikannu sekä ehtoollisleipälautanen ja -rasia on saatu kirkkoon vuonna 1995 keräysvaroilla.

Muuta esineistöä

• **Näköispainos** ensimmäisestä suomalaisesta, vuonna 1642 käyttöön otetusta Raamatusta.

• **Ehtoollisleipäastia**, johon on kaiverrettu seurakunnan perustajan nimikirjaimet GB, on ns. matkaehtoolliskalustossa (säilytyksessä).

• 1990-luvulle asti käytössä olleet **ehtoolliskalkki ja öylättilautanen** on ostettu Tukholmasta Ristiinan ensimmäiseen kirkkoon 1750-luvulla (säilytyksessä).

• **Ehtoolliskannuja** on kaksi samanlaista. Hankittu 1800-luvulla. Jalustassa suomenkielinen teksti: "Ristiinan kirkon oma" (säilytyksessä).

• Kellotapulin puoleisessa eteisessä on kirkon vanha, ruskeaksi maalattu **puinen kolehtikirstu**. Kirstussa on kaksi lokeroa ja raha-aukko (kolehdit diakonia- ja lähetystyölle). Aiemmin varustettu kolmella lukolla.

• **Kellotapuli (16)** on valmistunut vuonna 1752.

• **Kellot** lahjoittanut Pietari Brahe vuonna 1663, toinen kello uudelleen valettu vuonna 1853.

15

16

Tutustu Mikkelin tuomiokirkkoseurakuntaan ja
Ristiinan alue seurakuntaan verkossa osoitteessa

www.mikkelintuomiokirkkoseurakunta.fi

www.mikkelintuomiokirkkoseurakunta.fi/ristiinan-alue seurakunta

